

V SPOMIN: RENATA AŽMAN (1964–2016)

V mrzlih dneh na začetku januarja se je za vedno poslovila novinarka in pisateljica Renata Ažman. Najini poti sta se samo nekajkrat srečali, a moj občutek je, da sva vzpostavili topel in osebni odnos, ki bi se spletel v prijateljstvo, če bi mu usoda namenila več časa.

Najino prvo srečanje sega v leto 1989, ko je kot novinarka pisala reportažo o tretjem hrastovškem taboru. Tistega leta smo tabor prvič organizirali v Ljubljani. Sedeli smo na vročini, nekje v bližini Visoke šole za socialno delo na Šaranovičevi 5 in strastno vlekli dim cigaret, v pričakovanju prihoda 24 stanovalk in stanovalcev iz Hrastovca. Spomnim se ženske z bujnimi in neukrotljivimi kodri in pronicljivimi vprašanji, ki si je res vzela čas, da bi razumela, kaj se gredo in kakšne načrte imamo. Ta spomin sem ji nameravala zaupati, ko bi se zgodaj spomladi spet srečali na njenem vsakoletnem gostovanju na Fakulteti za socialno delo.

Naslednjih dvajset let se nisva srečali, vse do leta 2009, ko jo je naša kolegica Jelka Škerjanc povabila na mednarodno konferenco duševnega zdravja na fakulteti. A sem jo spremljala v njenih knjigah. Do takrat se je že uveljavila kot novinarka revije *Jana* z angažiranimi, pogosto socialno obarvanimi prispevki, objavila pa je tudi prvi dve knjigi, *Japajade* (2005) in *Depra* (2007). Pozneje sta izšli še *Itaq* (2011) in nazadnje *Yoyo* (2014). Iz prvih dveh avtobiografskih del sem šele izvedela, kakšen pekel ponavljajočih se duševnih kriz in hospitalizacij je preživela v devetdesetih letih in še pozneje in kako ji je pisanje pomagalo, da se je vedno znova postavila na noge in nazadnje postala pisateljica. Zadnja tri leta, ko sva spet vzpostavili stik, se je z veseljem odzvala na mojo prošnjo, da bi o pisanju in okrevanju govorila tudi študentkam in študentom.

Renata je na svoje pisanje gledala kot na posebno zvrst terapevtskega pisanja. Vodila je tudi delavnice terapevtskega pisanja. Na njih so se ljudje učili in preizkušali, kako uporabiti pisanje pri okrevanju. Bila je soustanoviteljica društva za samopomoč v duševni stiski »Poglej!« in častna sodelavka The Centre of Excellence in Interdisciplinary Mental Health Univerze v Birminghamu (vodila jo je prof. Ann Davis).

Bilo mi je všeč, da koncepta terapevtskega pisanja ni mistificirala ali razumela rigidno. To je karkoli, je razlagala, kar prinese takojšnje olajšanje. Lahko je kletvica, lahko je ogorčeno pismo nekemu, na katerega si dolga leta jezen, in čeprav ga nikoli ne odpošlješ, je bilo vredno, da si se otresel bremena. Lahko pa gre za naracijo, ki omogoči vpogled v procese, ki se ti dogajajo. In tudi Renatine knjige so take, od kratkih vsakodnevnih drobnih opazk o življenju dnevnikega tipa, ki so v določenih obdobjih samo pomagale preživeti dan, pa do bolj povezanega rezoniranja dogodkov.

Depra je neolepšano poročilo, pričevanje, dokument stanj, počutij in razmišljanj v času dvomesečne depresije. *Depra* je kot dobra prijateljica; neusmiljeno in sočutno hkrati ter povsem mirno nam pripoveduje o tem, da je depresijo mogoče preživeti, včasih samo tako, da si tukaj in zdaj in se premikaš iz trenutka v trenutek. V pisanju je našla način, kako izraziti bolečino, strah, jezo in druge občutke, ki so ji prepričevali, da bi lahko zadihala in zaživela, in način, kako ostati v stiku s seboj.

Njen celotni opus se mi je zdel bolj iskanje kot pisanje zgodbe o sebi, ki bi jo že poznala; iskanje točk na zemljevidu, ugotavljanje, kako povezati kraje med seboj, poskusi reavtorizacije izkušenj in ne le golo poročanje ali prelivanje besed na papir o nečem že znanem. Proces pisanja je šele omogočil luščenje plasti in iskanje novih pomenov. V zadnji knjigi, *Yoyo*, *depra* dobi ime,

to je incest. Renata svoje trpljenje s tem iztrga samo medicinskim razlagam in postane svoja arhivarka in življenjska zgodovinarica. Kot borka proti stigmati je poznala pomembnost razkritij pri spreminjanju predsodkov. Z osebno zgodbo o ljubezni do ženske se je v *Itaq* tako spopadla še z enim tabujem, to je lezbične spolne usmerjenosti.

O temah, ki jih je sprožala Renata, moramo nujno še govoriti.

Renata Ažman je bila prava pripovedovalka zgodb. V nabito polni največji predavalnici, kar jih premore naša majhna fakulteta, se je z lahkoto nekoga, ki je razčistil s seboj, premikala med študenti in študentkami ter preprosto pripovedovala o svojem življenju in pisanju. S svojo karizmo je napolnila vsak kvadratni meter in popolnoma prikovala avditorij po navadi nemirnih študentskih duš na klopi. Poslušali smo jo z odprtimi usti. Ni bila solzava, čeprav je bilo nekaj poglavij v njenem življenju izjemno krutih; prav nasprotno, z nekakšno njej lastno skromnostjo, odprtostjo, dostopnostjo, vodnarsko duhovitostjo in občutkom za samoironijo je polagala pred nas življenjska dejstva, dogodke, razkritja in jih prepletla s svojo ljubeznijo do pripovedovanja zgodb kot sredstva, ki bi utegnil tudi nam pomagati razplesti kak nerazumljiv in zmeden material, kot se zdi včasih življenje, ali pa samo preživeti kak klavrn dan.

Vselej sva šli po predavanju še na kavo v lokal nasproti šole in nadaljevali pogovor. Na koncu sva se zmeraj razšli z obljubo, da se čim prej, vsekakor pa prej kot pred enim letom nujno spet dobiva na kavi. Njen nenaden odhod je tudi opozorilo, da s kavo in prijatelji ne gre odlašati.

Mojca Urek